

² Адміністративне право України: підруч. / Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук, О. В. Дьяченко та ін.; за ред. Ю. П. Битяка. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – С. 170.

³ Гончарук С. Т. Адміністративна відповідальність за законодавством України: [навч. посібник] / Гончарук С. Т. – К.: Юрінком Інтер, 1995. – С. 19.

⁴ Авер'янов В. Б. Адміністративне право України: доктринальні аспекти реформування / В. Б. Авер'янов // Право України. – 1998. – № 8. – С. 8–10.

⁵ Кодекс України про адміністративні правопорушення: Кодекс від 07.12.1984 № 8073-X // Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР) 1984, додаток до № 51. – Ст. 1122.

Резюме

Шинкарук Н. В. Поняття адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері електроенергетики.

У статті здійснюється теоретичний аналіз адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері електроенергетики. Шляхом дослідження специфічних ознак надається авторське визначення поняття адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері постачання і використання електричної енергії та наповнення його дефініційно-інтерпретаційним змістом. Звертається увага на переваги застосування адміністративно-правових стягнень серед інших видів юридичної відповідальності.

Ключові слова: відповідальність, адміністративна відповідальність, електроенергетика, правопорушення у сфері електроенергетики.

Резюме

Шинкарук Н. В. Понятие административной ответственности за правонарушения в сфере электроэнергетики.

В статье осуществляется теоретический анализ административной ответственности за правонарушения в сфере электроэнергетики. Путем исследования специфических признаков предоставляется авторское определение понятия административной ответственности за правонарушения в сфере поставок и использования электрической энергии и наполнения его дефиниционно-интерпретационным содержанием. Обращается внимание на преимущества применения административно-правовых взысканий среди других видов юридической ответственности.

Ключевые слова: ответственность, административная ответственность, электроэнергетика, правонарушения в сфере электроэнергетики.

Summary

Shynkaruk N. Concept of administrative responsibility for offenses in the electric power industry sector.

The article offers a theoretical analysis of administrative responsibility for the offenses committed in the field of electric power industry sector. Having analyzed a number of specific features the author provides her own definition of administrative responsibility for the offenses committed in the sphere of supply and use of electricity and filling it with descriptive and interpretational content. Special attention has been drawn to the advantages of the use of administrative and legal sanctions among other kinds of legal liability.

Key words: responsibility, administrative responsibility, electric power industry, violations in the electric power industry sector.

Отримано 27.11.2013

УДК. 342.95+614.22

В. В. ЮШКОВА

Вікторія Віталіївна Юшкова, викладач Університету сучасних знань, м. Київ

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ВІДНОСИН У СФЕРІ ТРАНСПЛАНТОЛОГІЇ

З виникненням трансплантології в Україні з'явилася низка проблем пов'язаних із регулюванням та здійсненням пересадки органів від людини до людини. Сьогодні, в засобах масової інформації з'являються повідомлення про доцільність проведення трансплантації, суб'єктів які мають право на здійснення трансплантації, а також з'являються пропозиції щодо удосконалення законодавства України, яке регулює правовідносини у сфері трансплантації.

Відсутність розвиненої нормативно-правової бази яка покликана врегулювати правовідносини в сфері трансплантології зумовило низький рівень адміністративного контролю, який наявний на даний час в нашій державі та поширенням ще однієї глобальної проблеми як «чорна трансплантологія».

Так, першою і основною передумовою для виникнення правовідносин в сфері трансплантології (здійснення трансплантацій) стало прийняття в 1999 р. Закону України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині»¹. Безумовно, прийняття цього закону врегулювало ряд правових питань у вітчизняній трансплантології. Однак залишається ще багато не вирішених і спірних проблем як етичного порядку, так і тих, що відносяться до сфери права, зокрема адміністративного. Так, згаданий нормативно-правовий

акт, на жаль, має суттєві прогалини, через які матеріальна допомога, яка надається державою, не здатна забезпечити необхідним устаткуванням та медичними препаратами, потрібними для здійснення трансплантацій.

І хоча в Україні сьогодні розроблена державна цільова соціальна програма «Трансплантації»², в якій визначені певні проблеми у сфері трансплантології, шляхи їх розв'язання та джерела фінансування, але і вона, на жаль, не відповідає вимогам сьогодення.

Правове регулювання клінічної трансплантології розвивається з кожним роком і до теперішнього часу продовжує переживати етапи свого розвитку. Зокрема, останні зміни зосереджені у новому проекті Закону України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних частин тіла людини» № 2555а від 05.07.2013 р., який ініціювали 9 народних депутатів VII скликання (Дудка В. В., Сушкевич В. М., Тігіпко С. Л., Фабрикант С. С., Богословська І. Г., Литвин В. М., Бахтеєва Т. Д., Спіріна І. Д., Іонова М. М.)³. Зазначеним законопроектом пропонується внести до чинного нині Закону України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині» низку змін, спрямованих на поліпшення стану справ у цій сфері в Україні в цілому, на поліпшення організації і забезпечення трансплантації кісткового мозку громадянам України, які страждають на онкологічні та гематологічні хвороби зокрема, і, тим самим, на зниження рівня смертності зазначеної категорії пацієнтів. Фактично положення законопроекту передбачають встановлення на рівні закону умов, необхідних для забезпечення надання громадянам, які потребують лікування з використанням методу трансплантації кісткового мозку, гарантованого рівня відповідної медичної допомоги у державних та комунальних закладах охорони здоров'я. Зокрема, з цією метою пропонується внести зміни до ст. 8 Закону «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині», що уточнюють вимоги до необхідного матеріально-технічного забезпечення закладів охорони здоров'я, які застосовують зазначений метод лікування. З цією ж метою розділ II законопроекту («Прикінцеві положення») містить низку норм, які передбачають чіткі адресовані Кабінету Міністрів України доручення щодо прийняття державної програми забезпечення трансплантації кісткового мозку, включаючи кількісні критерії у вигляді необхідного числа відповідних медичних втручань, що визначені на основі реальних потреб громадян України і мають бути взяті за основу при розробці такої державної програми на найближчі кілька років. Крім того, запропоновані законопроектом зміни до ст. 14 Закону «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині» спрямовані на унормування створення та організації функціонування реєстру донорів кісткового мозку. Прикінцеві положення законопроекту містять також норми, які передбачають адресовані Кабінету Міністрів доручення щодо необхідності відповідного пов'язаного з прийняттям закону перегляду нормативно-правових актів центральних органів виконавчої влади, розробки та подання на розгляд Верховної Ради України проекту закону щодо розвитку в Україні донорства кісткового мозку, запровадження системи пропагування донорства кісткового мозку, зокрема проведення роз'яснювальної роботи серед населення про те, що взяття кісткового мозку не створює загрози життю і здоров'ю донора.

Також питання клінічної трансплантології регулюються законами України «Про донорство крові та її компонентів»⁴, «Про поховання та похорону справу»⁵, «Про заборону репродуктивного клонування людини»⁶ та інших, постановами та розпорядженнями Кабінету Міністрів України, а також деталізуються у низці наказів та інструкцій Міністерства охорони здоров'я України.

Так, у представленій статті ми ставимо за мету висвітлення основних передумов адміністративно-правової охорони відносин, що виникають у сфері трансплантології шляхом аналізу наявних проблем, що існують у цій сфері. Завдяки такому аналізу можливо розробити практичні пропозиції і рекомендації, спрямовані на удосконалення розвитку суспільних відносин у сфері трансплантології.

Сьогодні в Україні дослідження проблем регламентації в законодавстві правовідносин, що виникають у сфері трансплантології є досить широке, але висвітлення передумов, які б сприяли зміцненню охорони вищезазначених правовідносин є недостатнім.

Низка проблем, що існують при виникненні правовідносин у сфері трансплантології потребує уваги. Це, зокрема і невідповідність деяких прийнятих законів міжнародним стандартам, що встановлені у європейських країнах, а також, недостатньо вирішеними є проблеми адміністративно-правового забезпечення діяльності у сфері клінічної трансплантології. Ці проблеми зумовлюють необхідність адаптації чинного законодавства України до таких міжнародних актів, як Конвенція про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини⁷, яка була підписана, але на сьогодні не ратифікована Україною.

Задля вирішення вищезазначених проблем потрібно розробити дійовий організаційно-правовий механізм, який би мав сприяти державному нагляду та контролю за додержанням законодавства у сфері клінічної трансплантології.

Регулювання в Україні правовідносин у сфері трансплантології є одним з важливих напрямків розвитку нашої країни. І хоча в нашій державі сьогодні створена законодавча база щодо врегулювання відносин в зазначеній сфері, але існує низка невирішених проблем, які потребують уваги.

Як відомо, встановлення порядку будь-якого виду людської діяльності зовсім не означає, що у всіх випадках такий порядок буде дотримуватися суб'єктами суспільних відносин, тому необхідно створювати органи, які мають контролювати здійснення певних процесів.

У ст. 11 Закону України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині» закріплено, що державний контроль за додержанням вимог, встановлених законодавством про трансплантацію, здійснюється органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування в межах повноважень,

визначених законами України. Громадський контроль за діяльністю, пов'язаною з трансплантацією, здійснюється об'єднаннями громадян відповідно до законодавства України.

Але, як свідчить практика, існуюча мережа державних та комунальних закладів охорони здоров'я та державних наукових установ, які мають право здійснювати діяльність, пов'язану з трансплантацією є недостатньою. Це зумовлює внесенню відповідних змін до Закону України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині», що регулює відносини, які виникають у сфері трансплантології.

Так Міністерством охорони здоров'я України був створений законопроект «Про внесення змін до Закону України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині», який 30 січня 2013 р. був оприлюднений для громадського обговорення. Згідно даного законопроекту пропонується розширити мережу закладів охорони здоров'я, яким надається право здійснювати діяльність, пов'язану з трансплантацією тканин і клітин. Таке розширення можливе за рахунок поповнення мережі державних та комунальних закладів охорони здоров'я, в яких можливо здійснювати трансплантацію тканин і клітин, закладами недержавної форми власності⁸.

Кабінетом Міністрів України здійснюється контроль за діяльністю у сфері трансплантології, зокрема даний центральний орган виконавчої влади затверджує акредитовані в установленому законодавством України перелік державних та комунальних закладів охорони здоров'я і державних наукових установ, які здійснюють діяльність, пов'язану трансплантацією.

Головним органом у системі центральних органів виконавчої влади у формуванні та забезпеченні реалізації державної політики у сфері трансплантології є Міністерство охорони здоров'я України. Діяльність цього органу виконавчої влади регламентується Указом Президента України від 13 квітня 2011 р. «Про Положення про Міністерство охорони здоров'я України», відповідно до якого одним з основних завдань Міністерства охорони здоров'я України є затвердження критеріїв та стандартів державної акредитації закладів охорони здоров'я, стандартів, клінічних протоколів надання медичної допомоги, проведення державної акредитації державних і комунальних закладів охорони здоров'я для застосування трансплантації та діяльності, пов'язаної з нею, державної акредитації закладів охорони здоров'я усіх форм власності, здійснювати галузеву експертизу науково-дослідних (науково-технічних) установ, що належать до сфери управління Міністерства охорони здоров'я України, проводити державну атестацію підвідомчих науково-дослідних установ⁹.

Ще одним органом, що здійснює контроль у сфері трансплантології є Координаційний центр трансплантації органів і тканин людини, який діє відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 27 квітня 1994 р. № 257 «Про створення Координаційного центру трансплантації органів, тканин і клітин». Даний центр підпорядковується Міністерству охорони здоров'я та проводить організаційну, консультативну та наукову-методологічну роботу з трансплантації органів, тканин і клітин.

Наказом Міністерства охорони здоров'я України № 812 було затверджено Положення про Координаційний центр трансплантації органів, тканин і клітин, де зазначається, що основними завданнями та напрямками здійснення діяльності даним центром є організаційно-методичне керівництво, інформаційне забезпечення, контроль, забезпечення взаємодії закладів, установ та організацій, що здійснюють діяльність, пов'язану з трансплантацією, а також здійснення наукових досліджень і впровадження у практичну медичну наукових розробок у галузі трансплантації органів, тканин і клітин та забезпечення діяльності єдиної державної інформаційної системи трансплантації¹⁰.

Останній рівень в ієрархічній структурі державного управління трансплантологією займають управління охорони здоров'я районних, районних у містах, міських та обласних державних адміністрацій. Первинною одиницею серед суб'єктів державного управління трансплантологією є державні та комунальні заклади охорони здоров'я й керівники державних установ, які мають право провадити діяльність, пов'язану з трансплантацією органів та інших анатомічних матеріалів людині. Однак, як зазначає Е. Е. Комісаренко, доцільним є створення самостійних відділень діалізу, відділень трансплантації й інтенсивної терапії з бригадами вилучення донорських органів, службою трансплантаційної координації, лабораторною групою. Оптимальна форма організації праці – трансплантаційний центр, що консолідує зусилля всіх суб'єктів і є базою розвитку клінічної трансплантації й оптимальної організаційної форми для лікувальної, наукової, навчальної й інформаційної роботи¹¹.

Підсумовуючи вищевикладене можна зробити висновок, що хоча в Україні є органи, що здійснюють контроль за здійсненням трансплантації людських органів, але з прийняттям положень зазначених у новому законопроекті щодо внесення змін до Закону України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині» даний механізм контролю мав би більшу ефективність.

Ще однією глобальною проблемою є суперечності, які виникають при здійсненні трансплантації анатомічних матеріалів у померлих осіб. У ст. 16 Закону України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині» зазначено, що анатомічні матеріали в померлої особи можуть бути взяті виключно за наявності її прижиттєвої згоди або відповідної згоди подружжя або родичів такої особи, які проживали з нею до смерті. Але, зазначений закон залишає це питання на розсуд родичів померлого, що є несприятливим фактом, адже коли помирає близька людина психологічний стан родичів померлої особи та їх неможливість об'єктивно оцінити ситуацію про порятунок чужої людини не дозволяє зробити такий важкий вибір. Внаслідок чого для збереження життя або здоров'я хворого застосовуються заходи, що не суперечать вимогам закону.

У ст. 16 Закону України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині» відсутнє чітке визначення який саме принцип, згоди або незгоди стати донором у разі своєї смерті, закріплений.

Так, частина шоста вказаної статті передбачає заборону вилучати донорський матеріал при наявності заяви про незгоду стати донором (презумпція згоди). Водночас у цій же частині передбачено неможливість отримання донорського матеріалу без прижиттєвої згоди донора або його близьких родичів (презумпція незгоди).

Таким чином, процедура отримання анатомічних матеріалів обтяжена та допускає неоднозначне трактування, що відкриває шлях до зловживань у цій сфері. У зв'язку з цим такі положення закону потребують відповідної трансформації з метою врегулювання зазначених правовідносин, що забезпечуватимуть збереження життя та здоров'я людей.

Отже, можна зробити висновок, що внесення змін до Закону України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині» що регулює правовідносини у сфері трансплантології має стабілізувати розвиток суспільних відносин, що виникають при трансплантації анатомічних частин тіла людини та зменшить соціальну напругу в суспільстві, що склалася в Україні на даний час.

¹ Закон України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині» від 16 липня 1999 р. № 1007-XIV (з відповідними змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 41. – Ст. 377.

² Постанова Кабінету Міністрів України від 8 жовтня 2008 р. № 894 «Про затвердження Державної цільової соціальної програми «Трансплантація» на період до 2012 року» (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 970 (970-2012-п) від 24.10.2012) // Офіційний вісник України від 24.10.2008 р., № 78, стор. 103, стаття 2608.

³ Проект Закону України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних частин тіла людини» № 2555а від 05.07.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=47847

⁴ Закон України «Про донорство крові та її компонентів» від 23 червня 1995 року // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 23. – Ст. 183.

⁵ Закон України «Про поховання та похорону справу» від 10 липня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 7. – Ст. 47.

⁶ Закон України «Про заборону репродуктивного клонування людини» від 14 грудня 2004 року // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 5. – Ст. 111.

⁷ Конвенція про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини: Конвенція про права людини та біомедицину // Збірка договорів Ради Європи: Українська версія / Є. М. Вишневський (пер. та ред.). – К.: Парламентське видавництво, 2000. – С. 467.

⁸ Карташов Є. Г. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині» від 30 травня 2013 р. № 2184а [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=47205

⁹ Указ Президента України «Про Положення про Міністерство охорони здоров'я України» від 13 квітня 2011 р. № 467/2011 (з відповідними змінами і доповненнями) // Офіційний вісник Президента України. – 2011. – № 12. – Ст. 633.

¹⁰ Наказ МОЗ України «Про затвердження Положення про Координаційний центр трансплантації органів, тканин і клітин» від 11 грудня 2006 р. № 812 (з відповідними змінами та доповненнями) // Офіційний вісник України. – 2006. – № 52. – Ст. 484.

¹¹ Комісаренко Е. Е. Формування механізмів державного регулювання розвитку трансплантології в Україні: автореф. дис. ... канд. наук з держ. управ.: спец. 25.00.02 «Механізми державного управління» / Е. Е. Комісаренко. – 3., 2010. – 23 с.

Резюме

Юшкова В. В. Соціально-економічні передумови адміністративно-правової охорони відносин у сфері трансплантології.

Статтю присвячено висвітленню соціально-економічних передумов адміністративно-правової охорони відносин у сфері клінічної трансплантології та аналізу наявних проблеми, що існують в зазначеній сфері з метою розробки практичних рекомендацій і пропозицій, спрямованих на удосконалення законодавства, що регулює суспільні відносини у сфері трансплантології.

Ключеві слова: трансплантація, пересадка органів, правовідносини в сфері трансплантології, адміністративно-правова охорона відносин у сфері трансплантології.

Резюме

Юшкова В. В. Социально-экономические предпосылки административно-правовой охраны отношений в сфере трансплантологии.

Статья посвящена освещению социально-экономических предпосылок административно-правовой охраны отношений в сфере клинической трансплантологии и анализу существующих проблем, которые имеют место в данной сфере с целью разработки практических рекомендаций и предложений, направленных на усовершенствование законодательства, которое регулирует общественные отношения в сфере трансплантологии.

Ключевые слова: трансплантация, пересадка органов, правоотношения в сфере трансплантологии, административно-правовая охрана отношений в сфере трансплантологии.

Summary

Yushkova V. Social and economic premises of the administrative protection of the legal relations in the sphere of transplantology.

This article is devoted to coverage of social and economic premises of the administrative protection of legal relations in the sphere of transplantology and to analysis of the existing problems, which are in this sphere, in order to develop practical recommendations and proposals that are aimed to improve legislation, which regulates public relations in the sphere of transplantology.

Key words: transplantation, organ transplantation, legal relations in the sphere of transplantology, administrative protection of the legal relations in the sphere of transplantology.

Отримано 14.11.2013